Чалавек з ініцыяламі Багдановіча

Перад пачаткам гутаркі ён папярэдзіў: «У мяне два рэжымы: маўклівы і гаварлівы. Не ведаю, у якім вы засталі мяне сёння». Нам падаецца, што незалежна ад рэжыму, субяседнік — чалавек надзвычай цікавы. Міхась БАРАНОЎСКІ — асоба, глыбіня якой чытаецца ў шматкроп'ях паміж сказамі...

— Фішка вашага гурта ў тым, што вы ствараеце праграмы па творах класікаў літаратуры. Ці ёсць аналагі такога падыходу ў беларускай музыцы?

— Безумоўна. Першай у галаву прыходзіць праграма па Караткевічу «Скрыпка дрыгвы» — калектыўная праца Вольскага, Кулінковіча, Вайцюшкевіча. Вольскі рабіў альбом «Белая яблыня грому» на творы шэрага аўтараў. Некалькі праектаў ёсць у Вайцюшкевіча: на словы польскага паэта Рафала Ваячка, а таксама Генадзя Бураўкіна. У бардаўскім асяродку на гэта таксама звярталі ўвагу: Раман Яраш і Андрэй Касцень зрабілі праграму «Купала / Караткевіч». Калі пашукаць, знойдуцца іншыя прыклады.

— Выходзіць, з'ява не новая. Ці сведчыць гэта пра тое, што беларуская літаратура добра кладзецца на музыку?

— Прынамсі, гэта этап, які кожная літаратура павінна прайсці. Пакуль сказаць, што беларускія паэты цалкам асэнсаваны, нельга, таму ёсць што рабіць. Калі нават «Ляпіс Трубяцкі» з купалаўскага «Не быць скотам» здолеў зрабіць хіт, значыць, дзялянка сапраўды нераспрацаваная. На музыку ж можна пакласці хоць верлібр, была б цікавасць і імкненне раскрыць тэму. Мне ў гэтай працы падабаецца адсутнасць планамернасці і кан'юнктуры. Праграма «Леаніды» прыпала на юбілей Караткевіча, але за год да таго, як пачалі ствараццa песні, я нават не ведаў, што ён вершы пісаў. Я адкрыў Караткевіча не толькі як празаіка, але як «свайго» паэта. Гэта было настолькі моцнае ўздзеянне, таму з'явілася музычная праграма. Што датычыцца праграмы на словы Багдановіча, гэта для мяне было дзіва. Час ад часу я падступаўся, каб нешта напісаць, і тут раптам яно з'явілася само, амаль без аніякіх высілкаў і намаганняў. Як падсумаванне маіх ведаў пра гэтага чалавека і яго жыццёва-творчы шлях, барацьбу з цемрай і смерцю. Маё ж першае азарэнне — Караткевічам — з'ява не ўнікальная. Шмат хто прыходзіў да беларускасці праз яго, рамантычнага і моцнага, здольнага ўзрушыць і паказаць, што свет напоўнены не толькі банальнымі сюжэтамі, у ім ёсць месца маладому чалавеку. Пры вывучэнні беларускай літаратуры ў школе мне гэтага не хапала. Добра, што ў рукі трапіла кніга «Быў. Ёсць. Буду», якая падштурхнула да больш глыбокага знаёмства са спадчынай творцы…

— А якія творы на якія пытанні далі адказ?

— Дзве паэмы — «Плошча Маякоўскага» і «Грубае і ласкавае», змешчаныя ў рамане «Нельга забыць». Я да той пары не ведаў, што беларуская паэзія можа быць настолькі эмацыйнай. Мне падабалася чытаць Танка, Багдановіча, Купалу, але там не было надрыву, гіпербалізаванай эмацыйнасці, якой часам нестае чалавеку, асабліва ў юнацкім узросце. У Караткевіча гэта знайшлося, і нават з лішкам, хапіла, каб рушыць далей і паспрабаваць аформіць ягоныя творы ўласным мастацкім рашэннем.

— Вы працуеце ў філіяле музея Багдановіча «Беларуская хатка». Распавядзіце пра вашую працу. Як вы тут апынуліся?

— Доўгі час пасля войска я не мог знайсці працу. Праз месяцы тры ці чатыры пабачыў вакансію і ўладкаваўся ў музей. Праз пэўны час працэс захапіў. Праца ў экскурсійна-масавым аддзеле — гэта чытанне лекцый, правядзенне экскурсій па экспазіцыі, арганізацыя мерапрыемстваў, якім я прысвяціў даволі шмат часу. Цяпер я загадчык філіяла, які стаў на капітальны рамонт, таму сённяшнія абавязкі даволі цьмяныя: сачыць за ўнутраным парадкам, чытаць выязныя лекцыі…

— А як у вас складваюцца стасункі з Багдановічам?

— Калі Караткевіч адкрыўся мне ў адзін момант, быццам хваля раптоўна накрыла, то Багдановіча я спасцігаў паступова, па драбніцах: з кожным вершам, з кожным фактам біяграфіі… З аднаго боку, гэта звязана з музейнай дзейнасцю, а з другога — зацікаўленасцю асабістай, бо не хацелася руціны ў працы, хацелася знайсці нешта блізкае для сябе. А Багдановіч для гэтага ідэальная асоба: яго можна адкрываць бясконца, знаходзіць розныя фарбы… Пэўныя фарбы і думкі адлюстраваліся ў праграме «Mertvets».

— Чым абумоўлены выбар вершаў для праграмы «Mertvets»? Бо вы выкарысталі, скажам так, непапулярную частку багдановічаўскай спадчыны.

— Я не магу адказаць, як з'явілася праграма па Багдановічу, і не магу адказаць, чаму гэтыя вершы ўзятыя. Менавіта на іх адгукнулася нешта ўнутры. Гэта і ёсць драбніцы, якія адкрывалі Багдановіча наноў. Быў Багдановіч з падручніка, хрэстаматыі, быў Багдановіч, якога я мусіў раскрываць на лекцыях і падчас экскурсій, у школе вывучаецца «лірычны» ды «патрыятычны» Багдановіч… Мой Багдановіч адкрыўся праз вершы, якія адразу ў вочы не кідаюцца. Але гэта моцныя творы, бо прахадных у яго не было, як ні дзіўна для такога маладога чалавека. Праграму «Mertvets» мы збіраемся паказваць адзін-два разы на год. Увогуле, разынкай нашага гурта з'яўляецца «рэпертуарнасць»: у нас, як у тэатра, ёсць праграмы, да якіх мы перыядычна вяртаемся і паказваем іх у той канцэпцыі, у якой яны першапачаткова задумваліся.

— Ці ёсць у вас задумы іншых праграм па літаратурных творах?

— Гатовага варыянту, каб ужо заўтра ўзяцца за стварэнне мастацкай праграмы, няма. Ёсць асобы, якія могуць тэарэтычна на гэта натхніць. Загадваць наперад не хочацца — раптам не атрымаецца. У нас намецілася наступная заканамернасць: праграмы на вершы класікаў чаргуюцца з праграмамі на ўласныя творы.

— Рэдка хто з беларусаў мае развітае з дзяцінства пачуццё самасвядомасці, нам наканавана шукаць яго цягам жыцця. Як вы адкрывалі ў сабе беларуса?

— «Адкрыць у сабе беларуса» — даволі трапнае азначэнне. Ва ўсіх землякоў ёсць нацыянальны складнік, які праяўляецца ў мадэлях паводзін і структурах маўлення. Бо нават калі людзі размаўляюць па-руску, яны выкарыстоўваюць нашы спосабы пабудовы думкі. Неабходны штуршок, каб адкрыць сябе наноў як беларуса, адчуць сілу мовы. Неаднаразова заўважалася, што калі чалавек пачынае нешта ствараць на родным падмурку, то дасягае вялікіх поспехаў. Ідэальны прыклад — Багдановіч. Чалавек, які амаль усё жыццё пражыў у Расіі, па-беларуску пісаў геніяльныя вершы, а па-руску — проста добрыя. Родная мова настолькі памножыла паэтычную жарсць, што нават першыя

Тэма беларускасці часта правакуе на пафас. Але ж быць беларусам — нармальны стан кожнага

беларускамоўныя творы Багдановіча маюць вялікую мастацкую вартасць.

— У вас таксама ёсць рускамоўныя творы. Ствараць па-руску і па-беларуску — гэта розныя рэчы?

— Большасць маіх рускамоўных вершаў і песень створаны вельмі даўно. Цяпер няма патрэбы ў рускамоўных сродках афармлення думак, бо, як выявілася, беларускае слова мне падыходзіць лепш: яно дакладней перадае пачуцці, што віруюць унутры. Мне заўсёды падабалася літаратура, але ў школе пашанцавала менавіта з настаўнікамі рускай мовы і літаратуры. Таму спачатку я адкрыў глыбу рускай класікі. Дастаеўскага, якога вельмі люблю, Ясеніна, Маякоўскага, блокаўскае «Дванаццаць»… Пушкіна, Лермантава. У іх творах я знаходзіў тое, пра што пісаў напачатку: вольнасць, эмацыйнасць. Потым адбылося адкрыццё беларускай літаратуры: аказалася, і ў нас ёсць творцы, якія ўзнімаюць цікавыя пытанні на высокім эстэтычным, эмацыйным і інтэлектуальным узроўні. У асноўным я цікаўлюся сучаснай прозай і паэзіяй, але знаёмлюся і са спадчынай. Люблю Сыса: больш «электрычную» паэзію ўявіць цяжка.

— Ці звязана ваша адкрыццё ўласнай беларускасці з пошукам жыццёвага паклікання?

— Гэта, бадай, самае складанае пытанне. Тэма беларускасці часта правакуе на пафас. Але ж быць беларусам — нармальны стан кожнага. Чэх адчувае сябе чэхам, паляк — палякам, а беларус — беларусам. Таму, калі адкрыццё для сябе Беларусі звязваецца з нейкім пафасам, я гэтага не разумею. Хоць ёсць, вядома, кайф у гэтым адкрыцці, знаходжанні свайго «беларускага» я. Наконт паклікання, я лічу, ранавата казаць. Але беларуская мова дакладна паказала мне іншы, нашмат цікавейшы шлях творчасці, пэўным чынам змяніла мяне самога.

— Па адукацыі вы гісторык. Наколькі глыбокая вашая зацікаўленасць гісторыяй? Чаму вырашылі вывучаць яе?

— Як большасць абітурыентаў, я не ведаў, чаго хачу. Таму пайшоў туды, дзе ўступныя іспыты больш-менш адпавядалі інтарэсам. Гісторыя — вельмі цікавы прадмет, а калі цябе нешта цікавіць, то ты хочаш ведаць як мага болей. Але калі хочаш спраўдзіцца як навуковец, атрымліваецца наадварот: мусіш выбраць адну нейкую галіну і яе распрацоўваць. Ад навукі мяне адштурхнуў дыктат над тым, як ты мусіш афармляць сваю думку, бо ў студэнцтве заўважыў за сабой схільнасць да публіцыстыкі, да інтэрпрэтацыі, а не да вывучэння фактаў. Як музейны супрацоўнік я магу афармляць працы і ў публіцыстычным ключы, і ў навуковым, таму тут я пачуваю сябе больш разняволена.

— Хочацца задаць пытанне, звязанае з тэмай нумара. Як вы святкуеце Каляды?

— Як чалавек «савецкі», не святкую амаль ніяк. Якімі рацыяналістамі людзі б ні былі, у жыцці кожнага застаецца месца для маленькага цуду: ці нараджэнне асобы, якая зменіць свет, ці пераход ад цемры да святла. Я займаюся творчасцю, і часам у мяне ўзнікаюць думкі: «навошта я гэта раблю» і «што мяне штурхае». Мацней за ўсё гэта адчуваецца менавіта на Каляды, Раство…

— Які аспект вам бліжэй: хрысціянскі ці паганскі?

— Ісус Хрыстос мною ўспрымаецца як асоба фенаменальных маральна-этычных якасцей. Я гляджу на Яго менавіта як на чалавека, бо тады Ягоны подзвіг падаецца яшчэ больш маштабным. Калі думаю пра Яго як пра Бога, шмат што спрашчаецца. Багоў было шмат. А паспрабуй знайсці такога, як Хрыстос, сярод жывых людзей…

Гутарылі Наста САЛДАЦЕНКА і Тома САРАЧЫНСКАЯ

P. S. У студзеньскім нумары «М» чытайце вершы Міхася Бараноўскага, у тым ліку і пра Каляды.